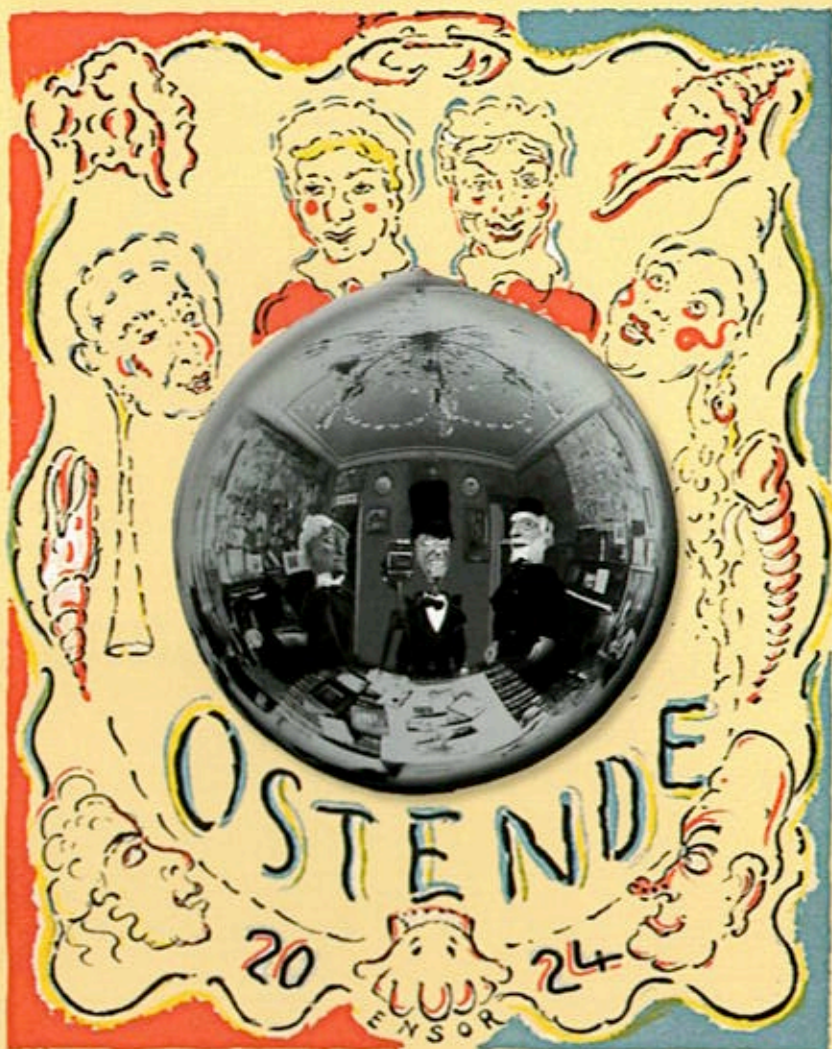

Kallemoeie

marionettentheater

Presenteert

Tjèmenes mensen... Ier is Ensor

Marionettenspel geschreven naar aanleiding van het Ensorjaar 2024 ter ere van het 75-jarig overlijden van kunstenaar James Ensor.

Scenario, tekst, lied, uitvoering en decors:
Marionettentheater Kallemoeie

Muziek:
James Ensor

Het verhaal

James Ensor was gefascineerd door de wereld van theater en marionetten.

In talrijke etsen, tekeningen en schilderijen beeldt Ensor op zijn eigen stijl de groteske wereld van de vermomming en van de gedaanteverwisseling.

In deze voorstelling probeert Pietje de Dood Ensor te strikken maar vangt steeds bot, en dit tot zijn grote frustratie. Ensor ziet de Dood als het zinnebeeld van het establishment en verzet zich tegen elke vorm van autoriteit.

De 4 scènes verwijzen telkens naar een foto of schilderij van Ensor. Na elke scène wordt een nieuwe strofe uit "Het lied van de Dood" gespeeld en gezongen op een melodie van "La Gamme d'Amour", geschreven door James Ensor, tot we na de laatste scène het volledig lied uit volle borst kunnen meezingen.

Eerste scène: Het Dak

acteurs :

- James Ensor, onze held
- Trinette Haegheman, zijn moeder
- Pietje de Dood, de anti-held

Derde scène: Het Blauwe Salon

acteurs :

- James Ensor, onze held
- Trinette Haegheman, zijn moeder
- Mitche, zijn zus, gekend van de Oestereetster
- Pietje de Dood

Tweede scène: De Badkar

acteurs :

- James Ensor, onze held
- Blanche Hertoge van de lingeriewinkel
- Col-en-Manchettes, zotste coiffeur van Oostende
- Léon Spilliaert, concullega en notoir zwartkijker
- Pietje de Dood, de anti-held

Vierde scène: De Dood

acteurs :

- James Ensor, onze held
- Trinette Haegheman, zijn moeder
- Pietje de Dood, de anti-held

Het Lied van de Dood

We rien deur 't groen of 't rood
eten veel pap en brood
drienen tevele bier
we'n leute en plezier

Eèste couplet

Ensor was a grote vint
gedroeg hem gelijk a klein kiend
De dood is van 't dek verdomd
Pietje wit da zien tied nog komt

*Rie je deur 't groen of 't rood
eet je veel pap of brood
Drienk je jeniever of liever bier
Pietje de Dood is ier*

Twidde couplet

Blanche kreeg em nie recht' in de zè
e Katteie é plekke voe twèè
Je wilde d'absinth nie zuup'n
Oe goa Pietje doar nu uut kruup'n

*Rie je deur 't groen of 't rood
eet je veel pap of brood
Drienk je Absinth of liever bier
Pietje de Dood is ier*

Derde couplet

Em dacht Jezuke te zien
Mietje vul elixir en wien
z'n moeder die ging der an
je kwam der plukke van

*Rie je deur 't groen of 't rood
eet je veel pap of brood
Drienk j' Elixir of liever bier
Pietje de Dood is ier*

Vierde couplet

Mèèster dacht ... 'k en em
verschalkt
e masker an ze muule gespalkt
Je was al dood wat e geure
zelve' attie 't nog niet deure

*Rie je deur 't groen of 't rood
eet je veel pap of brood
Drienk mo op 't leven of voe 't
plezier
Pietje de Dood bluft ier*

Rie mó deur 't groen of 't rood
eet massas pap en brood
Drienk nu mo deure en oed je nie in
Pietje haalt je toch in

Tekst : Marionettentheater Kallemoeie

Muziek : James Ensor (gecomponeerd op zijn Harmonium) - deel uit "La Gamme d'Amour"

Ensor en het Oostends

Sprak James Ensor Oostends ?

Hij sprak hoofdzakelijk Frans, maar met de 'gewone' mensen sprak hij zeker Oostends. In de jaren 1930 interviewt Karel Jonckheere James Ensor.

Ensor vertelt in z'n sappigste Oostends over zijn jeugdijaren. Over het Oostende met de "sjieke typen", of le Paradis waar de mensen "in under blote flicker" in zee gingen. Verder heeft hij ook over de "gelapte namen" van toenmalige Oostendenaars. Ensor klinkt op die opname af en toe als een platte Oostendenaar die een beetje "Beschaafd" Nederlands probeert te spreken.

Opname te vinden op: <http://www.oostendseverhalen.be/index.php/174-opname-ensor-in-het-oostends-over-zijn-jeugd>

Het Oostends in het zeer kort

Het Oostends is een boeiend en rijk dialect dat voor een buitenstaander niet altijd gemakkelijk verstaanbaar is. (Ingwaeoons – Noordzeegermaans (Google is your friend voor meer uitleg))

Als een Oostendenaar spreekt is hij/zij gemakkelijk te herkennen door het gebruik van de "ai"-klank (uitgesproken zoals in het Franse Maître, père en ook Delhaize). "a blaïke n.. mé d a blaïkblow klaïd stoeg mé zen aïne bain in de zai te zaïken en mé zen anderain in a seule woater" (seule = emmer) of nog: "a haïlle taïlle gaïtevlais" of nog: "oh gaïre menaïre me tain doe zair".

Vraag aan een Oostendenaar 3 dieren waarvan de naam begint met een 'n' en steevast zal je volgend antwoord krijgen: a noend, a naap en a nezel (om a nekster, a negel en a namster niet te vergeten).

En vraag je aan een Oostendenaar wat je zal eten, is de kans groot dat het antwoord 'utsen' is. Als je vraagt wat 'utsen' zijn, is het antwoord: 'tgène dat de boers uut under gat klutsen'. Of nog 'usschen' met als antwoord: 'twi billen mé je neuze der tusschen'.

En aan de dames in de zaal die mooi gemaquilleerd zijn zou men in het (plat) Oostends zeggen: 'junder muule is schone gepoeïerd'.

Het leven was in de tijd van Ensor voor de gewone Oostendenaar een hard bestaan of zoals men zei: "'t leven is gelik a kienderemdetje, kort en bescheten"

Genoeg gezeverd: nu volgt wat verklaring over de gebruikte woorden en uitdrukkingen.

Verklarende Lijst van personen, woorden en uitdrukkingen

1) PERSONEN (spelend of vernoemd in het stuk)

- **James (Sidney) Ensor:** Onze held, geboren te Oostende op 13 april 1860 en gestorven te Oostende op 19 november 1949.
- **Gustje:** Onze verteller, echte naam August Van Yper (1884-1963). Trouwe bediende van Ensor, sprak steevast over 'de Mèèster' als hij over Ensor bezig was.
- **Pietje de Dood:** Onze antiheld, niet geboren en - in tegenstelling tot wat zijn naam laat vermoeden - ook nog niet dood. Het motief van het 'levende' skelet, al dan niet met de zeis in de hand, gebruikte Ensor regelmatig. In talrijke etsen, tekeningen en schilderijen beeldt Ensor op zijn eigen stijl de groteske wereld van de vermomming en van de gedaantewisseling uit. Daarbij symboliseert ze Ensors eigen obsessie voor de sterfelijkheid. AKA Pieter-Jan Van Zerkegem, Magere Hein, Magere Heini, Grim Reaper, Pierre la Mort, mamzel LaMuerte...
- **Maria Catharina (Trinette) Haeghevan:** Moeder van James Ensor, gehuwd met de Engelsman James (Frederic) Ensor. Zij baatte een winkel uit met schelpjes, souvenirs, chinoiserie en maskers in de Vlaanderenstraat in Oostende.
- **Mariette (Mietje/Mitche) Ensor:** 1 jaar jongere zus van James. Was (kort) gehuwd met een Chinese handelaar, Alfred John Taen Hee Tseu, waarmee ze een dochter Alexandrine had die door Ensor steevast 'La Chinoise' genoemd werd.
- **Blanche Hertoge:** Tante van Henri Storck, baatte een lingeriewinkel uit in de Weststraat (huidige Adolf Buylstraat) in Oostende. Zij was een kunstzinnige vriendin van James Ensor.
- **Col en Manchettes:** Lapnaam van Auguste Verbeke, Oostends volksfiguur (periode tussen de 2 wereldoorlogen), café-uitbater en coiffeur. Een rijzige, slanke man met nogal stijve houding, ietwat militaristisch, bijna steeds buitengewoon gekleed met hard gesteven wit hemd voorzien van hoge rechtopstaande boord en ver uitstekende stijve manchetten en een speciaal hoedje op zijn hoofd. Steevast door de Oostendenaars "Ollegatscheider" genoemd.
- **Léon Spilliaert:** Kunstschilder uit Oostende en 20 jaar jonger dan James Ensor. Alhoewel Spilliaert reeds vroeg zijn vriendschap en bewondering voor het werk van Ensor uitsprak, was dit gevoel in het begin zeker niet wederzijds en was Ensor veel afstandelijker.

- **Augusta Bogaerts:** Vriendin van James Ensor. Hij noemt haar zijn 'sirene' of 'zeemeermin'. Kwatongen zeggen dat hij "iets met haar gehad heeft".
- **Emma Lambotte:** Schrijfster onder de naam 'Emael'. Kunstige vriendin van James Ensor. Ze schonk hem helaas zijn beruchte Harmonium.
- **Zotten April en zijn kompaan Peirdevlees:** volksfiguren
- **Stierman Leize:** Figuur uit een Oostends liedje. Zou dronken in de 'bassing' gereden zijn met zijn koets. (Tring tring tring Stierman Leize, Stierman Leize. Tring tring tring Stierman Leize volt in de bassing).
- **Michel de Ghelderode:** Schrijver, toneelschrijver, journalist en vriend van James Ensor.
- **Irma (Bubbelinne) Hendrickx:** Volksfiguur, zangeres van vissersliederen, vissersvrouw.

2) WOORDEN

- **Tjèmenes:** uitgesproken als "Djaimenis": exclamatie met de klemtoon op de eerste lettergreep: hemeltje, wat is me dat,
- **pêrdoge:** spiegelei
- **slapkapote:** pyjama
- **strange:** strand
- **strangepolisje:** badcontroleur. In de belle époque moest men betalen om op het strand te komen en in de zee te zwemmen. Betalen deed men bij de badcontroleur (in de volksmond ook wel strandpolitie genoemd).
- **zaikajuten:** rubberen strand schoenen
- **ollegatscheider:** spotnaam voor een ietwat verwijfde haar kapper; Zou volgens sommige bronnen ook te maken hebben dat hij gevraagd werd om in het ziekenhuis voor een operatie patiënten te scheren, dus ook hun achterwerk (ollegat)..
- **gutfen:** het schoonmaken van de vis door hem open te snijden en te ontdoen van zijn ingewanden
- **blagoimaker:** opschepper
- **absint:** pastis-achtig drankje. Als men er teveel van dronk zou men gaan hallucineren en gek worden. Ook 'groene fee' genoemd.
- **voyageur:** vertegenwoordiger, zie ook marketenster.
- **Bal du Rat Mort:** liefdadigheidsbal in Oostende mede opgericht door James Ensor in 1898 na een nachtelijk feestje in de 'Rat Mort' in Parijs.

- **ellestekedoenker:** pikdonker
- **katteie:** golfbreker (maar ook de dijkvlooiing)
- **gerre:** gek
- **erlefretten:** op een onaangename manier zagen en klagen
- **Het Beleg van Oostende:** neen, niet de préparé van Maseure, maar de belegering van de stad door de Spanjaarden tijdens de Tachtigjarige Oorlog (1601-1604). Michel de Ghelderode heeft hierover een (slecht) toneelstuk gemaakt voor James Ensor.
- **zwien:** het kotelettenfabriekje, maar ook wel een 'grote kabeljauw'
- **Scholse schulle:** schartong - veelal als droogvis gegeten
- **poester:** café-(Bressac-)cognac; (koffie met een kwêkoane)
- **kwêkoane:** borrel, druppel (a quick one)
- **gloorja:** grog, mengsel van rum, cognac of jenever met heet water en suiker
- **toote:** gezicht
- **bollewinkel:** BH
- **bollewinkelwienkel:** lingeriewinkel
- **poosje (vis):** portie
- **smoren: (tabak)** roken
- **kaketuute:** lintmuts, deel uitmakend van de traditionele Oostendse klederdracht voor vrouwen begin jaren 1900
- **angine poitrine, torticollis en variezen:** hartkramp, scheve nek en spataders
- **tochloend:** tochthond, tochtrol
- **palto:** warme jas
- **iesbietendekoed:** ijskoud
- **vroed:** boos
- **faun:** een mythologisch wezen en wordt vaak afgebeeld met een panfluit.
- **stuuten mé smoet en koantjes:** boterhammen met reuzel en kaantjes
- **tolje:** droogvis - gedroogde wijting
- **Cierk:** oude vismijn van Oostende (1877-1934) ter hoogte van het station (ongeveer waar nu de Amandine staat)
- **taplje:** suppositoïr, zetpil
- **stakelambled:** extreem kalme zee, geen golven, geen wind

3) UITDRUKKINGEN

- **Je kan der gin noend a slag geven:** zodanig rommelig dat je er bijna niet in kan bewegen
- **'t Lig aal kop over kloten:** het ligt er zeer rommelig
- **t Plafong van de koer wiffen:** de luisaard uithangen, niets doen
- **je zie de stroent uut de diek woajn:** het is heel hard aan het waaien
- **'t Goa mollejoeng braken:** het zal hard gaan regenen
- **'t Is stakelambled vandage:** de zee is vandaag zeer rustig, rimpelloos
- **jé vele fêten en dgisten:** hij is een opschepper en heeft veel manieren
- **Katsje mien katsje joen (were):** poets wederom poets
- **Moest ze kop tussen de bènen van een aap hangen, zoen de menschen zeggen dat bèsje ziek is:** hij ziet er niet goed uit
- **Biena is verre van China:** met 'bijna' ben je niets
- **Kerremesse in d'helle:** het regent terwijl de zon schijnt
- **met de bolle begraven worden:** niet-kerkelijk (vrijzinnig) begraven worden (omdat er een bol op de lijkwagen zat ipv een kruis)
- **ozze eur kleppe opentrekt, zie je hail eur voerienge:** ze spreekt (zingt) verschrikkelijk luid.
- **slokkende korses:** hoge koorts
- **je kwam ter plukke van:** hij werd er gek van
- **je goa vo us gin commisjes nie me doen:** hij zal voor ons geen boodschappen meer doen = hij is dood
- **de club van 27:** ollemolle artiesten die gestorven zien an under 27 gelijk Robert Djohnson, Ejmie Wainhows, Kurtje Koppijn, Djemie Endrix, Brian Djones, Djiem Morrisson en Djannis Djoplin

Marionettentheater Kallemoeie

Kleine geschiedenis

De oprichting van Kallemoeie gaat terug tot in 1928 en valt uiteen in vier generaties. Het Marionettentheater werd opgericht door vijf leden van de Katholieke Vlaamse Burgerbond.

Met als initiatiefnemers de atheneumleerkrachten Armand Felix en Edmond Debrauwer veroverde Kallemoeie snel een eerste rang plaats in het volkse ontspanningsleven.

De eerste vertoning met "Smidje Smee" had plaats op kerstdag 1928 en was meteen een succesvolle vertoning. Men liet de poppen beeldhouwen in hout en al gauw bezat de groep een 150-tal sterk expressieve poppen, die uniek waren in ons land.

In 1954 slaagden Jerome Hostyn en Gerard Vermeylen erin Kallemoeie een nieuw leven in te blazen. Uit de kelders van de Kerlinga, op de grote markt van Oostende, werd tussen het oorlogspuin een maximum van marionetten, houten koppen en rekwisieten gerecupereerd. Specialist Jerome Hostyn die op het gebied van poppenspel een woordje kan meepraten, daar hij vroeger speler was bij het poppenspel "Wonderland", gaf de poppen een nieuwe achtvoudige bedrading volgens het Augsburgse systeem voor marionetten. En zo werden de Oostendse stangpoppen marionetten.

Als oudste rondreizend poppentheater van West-Vlaanderen werkte Kallemoeie voortdurend aan de verbetering van haar programma en uitrusting. Tijdens de hoogconjunctuur voor figurentheater in de jaren '70 zorgde de ploeg van 12 mensen voor een ware opleving en werd overal in Vlaanderen opgetreden. Kallemoeie III bereikte in deze periode 12 tot 15000 toeschouwers. In hun programmatie werd afgestapt van oersprookjes als Assepoester en Hans en Grietje... Het werden moderne, eigentijdse sprookjes waar tot 15 verschillende figuren in optraden. Het laatste optreden van Kallemoeie III dateert van 20 december 1986.

In 2005 hebben Jan en Walter Hostyn het theater grotendeels kunnen recupereren. Met effectieve steun van oud-leden van Kallemoeie III. Na een lange en moeilijke zoektocht voor een nieuwe locatie werd uiteindelijk een onderkomen gevonden in het OLV-College in de Kaaistraat. Kallemoeie was terug in 't centrum van de stad Oostende met een repetitieruimte hoog boven de daken van het oude centrum en visserskwartier. Een boeiende wijk vol verhalen en geschiedenis die ooit wel eens in een of ander theaterstuk zullen van pas komen...

In 2016 werd samen met Kusterfgoed het project opgestart betreffende "bewaren, beheren en ontsluiten van het patrimonium van het marionettentheater Kallemoeie". In een eerste fase werden alle scripts, affiches en archiefstukken gescand en gedigitaliseerd.

In een volgende fase werden alle marionetten opgenomen in een beschrijvende inventaris en aanvang genomen van de restauratie van de marionetten.

De Kallemoeiekelder

Op vrijdag 10 november 2017 werd het Trefcentrum in de Sint Franciscusstraat officieel geopend. Kallemoeie verhuisde van de zolder naar de kelder van het college met een betere toegankelijkheid in de St-Franciscusstraat.

Deze nieuwe heropstart van het Marionettentheater Kallemoeie gaf meteen een drive voor nieuwe creatieve initiatieven. Kallemoeie was voortaan ook niet verder een rondreizend theater maar bracht haar voorstellingen in de Kallemoeiekelder.

Kallemoeie stelde haar deuren open voor de Cultuurmarkt, Erfgoeddag en tijdens de Paulus- en andere feesten. Voor veel bezoekers aan de Kallemoeiekelder was het een verrassende kennismaking met dit Oostends Erfgoed. Het opstarten van "De Gazette van Kallemoeie" gaf een extra band met de 'vrienden van Kallemoeie'.

In 2018 werd het jaar afgesloten met een reeks voorstellingen van dr. Faust, extra voorstellingen werden in het voorjaar 2019 toegevoegd. De speelperiode 2019-2020 stond dan volledig in het teken van een resem voorstellingen van Don Quichot, opnieuw een eigen productie met teksten aangepast aan plaatselijke, Oostendse, toestanden en personen.

Na een 'Covid-onderbreking' volgden in 2022 en 2023 de voorstellingen van Reinaert De Vos een persiflage op het gekende epos ondergedompeld in een zee van artistieke vrijheid. Met steeds nieuwe en verrassende decors en een originele aankleding presenteert Kallemoeie telkens uniek springlevend figurentheatererfgoed, Kusterfgoed op zijn best!

Wenst je op de hoogte te blijven van de volgende voorstellingen en initiatieven van het marionettentheater Kallemoeie, mailen kan je daarvoor naar contact@kallemoeie.be

Marionettentheater Kallemoeie is lid van de Oostendse Cultuurraad, UNIMA - Union Internationale de la Marionette, de WUP (West Vlaamse Unie van poppentheaters en Opendoek.

Kallemoeie Kopoazje (bemanning) VOOR Tjèmenes menschen... ier is Ensor:

- **Algemene leiding:** Jan Hostyn
- **Scenario, tekst, regie en lied:** Arno Lambert, Bernard Vyncke
- **Marionettisten:** Christiane Hostyn, Ingrid Vandevoorde, Raf Bogaert, Piet Castelein, Guido Hostyn, Jan Hostyn, Luc Hostyn, Philippe Monseweyer
- **Muziek:** Guido Hostyn (accordeon, fluit, xylofoon, zingende zaag), melodie ism James Ensor
- **Decors:** Sylvie Decru, Walter Hostyn, Luc Hostyn
- **Techniek:** Walter Hostyn, Michiel Hostyn
- **Morele steun en kritische blik op de mensheid:** Luc 'Bril' Vermeesch
- **Marionetten Ensor:** Marc Beuten
- **Marionet Pietje De Dood:** Arno Lambert
- **Kledij marionetten:** Geertje Lanckriet, Annie Laforce en Mieke Praet
- **Kledij Pietje De Dood:** oeps, niemand
- **Gustje:** Arno Lambert, Annie Laforce

BEDANKT

Met dank aan

Onze Metjes en Petjes Lap:

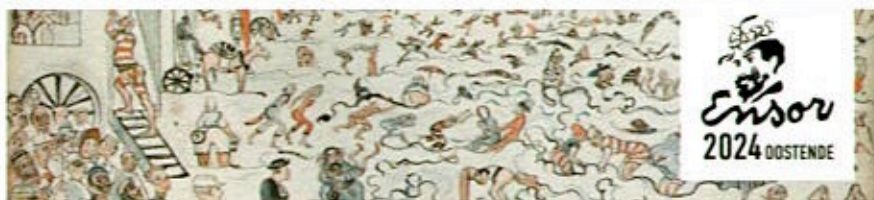
*Vermeylen Guido, Desnerck - Clement, Libin André,
Lamaing Guido, Wybouw Carine, Tavernier Micheline,
Willaert Paul, Monseweyer Yannick, Rossel Fernand,
Francier Greta, Vyncke Maren, Hostyn Jan, Hostyn Immanuel,
Castelein Piet, Castelein Siska, Hostyn Jef, Verniers Brigitte,
Stubbe Nadia (De Plate), Vanduyvenbode Georges, Hostyn Piet,
Degraeve Dominique, Hostyn Luk, Maes Frank (Maes-Debusschere),
Vandemaele Isabelle, Madelein Luc (Vanille & Pistache),
Beuten Marc, Vyncke Philippe, Verhelst Alain, Mortelmans Sien,
Devisschere Mieke, Dejaeghere Maria, Drooghenbroodt Danny,
Jansseune Jacques, Hostyn Guido, Stouten Michèle,
Capon James, Lamote Jaak, Castelein Lieve, Van Steenhuyse
Roland, Wostyn Bart, Wostyn Bernette, Goekint-Vandepitte,
Lambert Arno, Praet Mieke, Hostyn Walter, Vyncke Bernard*

2024/0131

- Wim Vanseveren intendant Ensor 2024
- de cultuurdienst van de Stad Oostende
- Marc Beuten & Mieke Praet voor het sculpteren en aankleden van de nieuwe Ensor-marionetten
- Norbert Hostyn voor de literatuur en inzichten omtrent James Ensor
- Fotoclub De Meeuwen voor de medewerking aan de fotoshoot- alle kinderen van de basisscholen Bewonderwijs OLKO Kaaistraat en OLVO Vuurtoren, basisschool St Andreas Stene en GO De Vlieger en van de zeescouts De Schorre voor het beschilderen van de maskers
- aan de directie van basisschool OLKO Kaaistraat voor onze huisvesting
- en u, ons geliefd publiek, die de saaiheid van het bestaan van de marionetten doorbreekt.

Dit project maakt deel uit van Ensor 2024, het veelzijdige stadsfestival met tal van expo's en spraakmakende evenementen ter ere van het 75-jarig overlijden van kunstenaar James Ensor.

© Marionettentheater Kallemoeie 2024
www.kallemoeie.be
www.facebook.com/kallemoeie